

המשט לעזה והאי-סדר העולמי החדש

הראל בן-ארי

אף שפרטי ההתנגשות האלימה שהתרחשה ב־31 במאי 2010 על סיפון האנייה "מאווי מרמרה" טרם התבררו די הצורך, ואף שהדיו של האירוע עוד ימשיכו ללוותנו חודשים רבים, ברור כבר עתה כי מדובר בנקודת ציון בעלת משמעות מרחיקת לכת – ולא רק מבחינת הצדדים המעורבים. הוועדות השונות שהוקמו לבדיקת התקרית¹ בוודאי יאמרו את דברן, אולם ספק אם יש ביכולתן או בכוונתן למקמה בהקשר רחב יותר ולהצביע על השלכותיה הגלובליות. ואמנם, בד בבד עם הבירורים ההכרחיים בעניין תהליך קבלת ההחלטות שהוביל לפעולה ותפקודו של צה"ל במהלכה, ובצד הדיון האסטרטגי בשאלות הקשורות למדיניות המצור על עזה ועתיד יחסי ישראל-תורכיה, מן הראוי לתת את הדעת גם על הלקחים שאפשר להפיק מן הפרשה בכל הנוגע למעמדם ולהשפעתם של שחקנים בולטים בזירה העולמית העכשווית: הארגונים הבינלאומיים הלא-משלתיים (INGOs – International Non-Governmental Organizations).

כבר למחרת האירוע עסקו כלי התקשורת בהרחבה בזהותו ובפועלו של הגוף אשר יזם את שיט ה"מאווי מרמרה" לעזה, יחד עם ספינות אחרות – 'הקרן לסיוע הומאניטרי', או ה-IHH.² הקרן, שהוקמה בתורכיה ב־1992, היא ארגון

לא-ממשלתי המתיימר להגיש סיוע לנזקקים מוסלמים בכל רחבי העולם. ואולם, מאחורי החזות ההומאניטרית מסתתר אקטיביזם מסוג שונה בתכלית. ראיות שנאספו בידי שירותי ביטחון וגופי מחקר בתורכיה, באירופה ובארצות-הברית מצביעות על קשריו המסועפים של ה-IHH עם אל-קאעידה ועם חמאס ועל הסיוע שהעניק למיליציות איסלאמיות באפגניסטן, בצ'צ'ניה ובבוסניה.³ מן הראיות הללו עולה בבירור שהפרובוקציה האלימה על סיפון האנייה התורכית הייתה רק קצה הקרחון של מעורבות פעילה בטרור חובק עולם.

קל לפטור את ה-IHH כעשב שוטה בנוף הארגונים הבינלאומיים הלא-ממשלתיים, אלא שהאמת מעט מורכבת יותר. מדובר במערכת מסועפת להפליא של גופים הפועלים בדרכים שונות ומשרתים מגוון מטרות; חלקם מונעים מתוך דאגה אוניברסלית כנה לעתיד האנושות, חלקם מבקשים להגן על קבוצות או על מגזרים הסובלים מאפליה ומקיפוח, ואחרים חורתים על דגלם סדר יום אידיאולוגי אנטגוניסטי, המציב אותם בצד כזה או אחר של מאבקי כוח פוליטיים, חברתיים וכלכליים. מעקב אחר העמדות והשיטות המאפיינות חלק מן הגופים הללו מראה כי תקרית המשט לעזה עשויה לסמן הסלמה משמעותית בפעילותם – ולא רק נגד ישראל. טוב נעשה אפוא אם נבחן בזווית את המעמד הנורמטיבי ואת הלגיטימיות של הארגונים הבינלאומיים הלא-ממשלתיים, בין שהם פועלים כישויות עצמאיות ובין שהם מתיימרים ליטול חלק במארג הכולל המכונה "חברה אזרחית גלובלית" (global civil society). הממצאים, כך ניווכח, מותירים בהחלט מקום לדאגה.

ככלל, אי-אפשר להבין את תופעת פריחתם של הארגונים הבינלאומיים הלא-ממשלתיים אלא על רקע התמורות העמוקות שחלו במערכת העולמית במהלך העשורים האחרונים. הספרות המחקרית וזו הפופולארית העוסקות בתמורות אלה מעניקות להן לעתים קרובות תוויות כמו "גלובליזציה" או "גלובליזם" (ומהעת האחרונה – "גלוקליזציה" – שילוב של גלובליזציה ולוקליזציה). השימוש הרווח במושגי מפתח אפנתיים עלול לעורר את הרושם המוטעה כי יש להם משמעות מוסכמת בשיח האקדמי ובדיון הציבורי. בפועל, המונחים האלה מעורפלים מאוד, וזוכים לפרשנויות שונות זו מזו.⁴ עם זאת, ברי שהם משקפים מגמות מסוימות, שהשפעתן מרחיקת הלכת על מציאות חיינו היא בבחינת עובדה מוגמרת.

אחד המאפיינים הבולטים של העידן הנוכחי הוא קריסת מחיצות המודעות והעניין שהפרידו עד לא מכבר בין אומות ותרבויות. תקשורת ההמונים והאינטרנט הפכו את העולם ל"כפר גלובלי", אם להשתמש בביטוי המפורסם המזוהה עם מרשל מק'לוהן.⁵ דיג נורבגי, שסבו לא ידע דבר וחצי דבר על הנעשה מחוץ לכפרו, יכול לקבל דיווחים על אודות הסכסוך הישראלי-פלסטיני בצפתו במהדורת החדשות בטלוויזיה; סטודנט ארגנטינאי נחשף למתחולל ברחובות טהרן דרך ציורים שהעלו צעירים איראנים לרשת "טוויטר"; והקורא הישראלי יכול לעקוב אחר מלחמות הסמים במקסיקו מעל דפי העיתונות היומית. בתנאים של תעבורת מידע אינטנסיבית וחוצת גבולות, עוד ועוד בני אדם נעשים מודעים יותר למתרחש במקומות מרוחקים – ובעקבות זאת גם חשים מעורבים יותר. "דעת הקהל העולמית", שהייתה בעבר לא יותר מפראזה עמומה, הולכת וצוברת היקף ועוצמה שאיש אינו יכול להתעלם מהם.

קשה להפריז בחשיבותה של התעוררות המונית זו ובהשפעתה על המערכת הבינלאומית. היא מאלצת את המדינות – מוקדי הכוח והלגיטימציה הוותיקים במערכת – לבחון מחדש את מקומן ואת תפקידן המסורתי. הפרדיגמה שעיצבה את מפת העולם במאות האחרונות ושהעמידה במרכז את עניינה של המדינה נסוגה בהדרגה מפני השקפה המייחסת חשיבות רבה יותר לרווחתו של הפרט מחד גיסא ולשלומה של האנושות בכללה – או אפילו הפלנטה – מאידך גיסא. מטבע הדברים, נקודת מבט כזו אינה חדורה יראת כבוד כלפי שיקולים של "אינטרס לאומי"; המדינה, בעיני רבים, כבר אינה הסמכות העליונה, מקור הזהות ומושא להזדהות.

כך הוכשרה הקרקע לשינוי גורף במעמדם ובדפוסי פעילותם של "השחקנים הלא-מדינתיים" (NSAs – Non-State Actors) בזירה העולמית. השחקנים הללו – שעמם נמנים תאגידים טרנס-לאומיים, גופי תקשורת בינלאומיים, תנועות דתיות, קבוצות גרילה, רשתות טרור ועוד ועוד ארגונים לא-ממשלתיים – הולכים ומכרסמים בכוחן ובמעמדן של מדינות הלאום, וזאת הודות ליכולתם לנצל לצורכיהם את פלטפורמות המידע המודרניות ואת פערי האמון בין אזרחים לממשלותיהם. אם בעבר אפשר היה לאמוד את כוחם בהתאם לכמות אמצעי הלחימה או הנכסים שהיו מצויים ברשותם, הרי כיום יש להעריך את עוצמתם של גורמים אלה גם על פי מידת הצלחתם לגייס לטובתם את דעת הקהל.

דוגמה בולטת לתופעה היא תקרית שאירעה בשנת 1985, וגרמה לצרפת מבוכה רבה. בהוראת נשיא צרפת דאז, פרנסואה מיטראן, הוטבעה ספינת הדגל

של ארגון 'גרינפיס', "לוחם הקשת" (Rainbow Warrior). צרפת נאלצה לשלם פיצויים כבדים לממשלת ניו זילנד, שבשטחה בוצעה החבלה, ולמשפחת הצלם פרננדו פריירה, שקיפח את חייו בעקבות הפעולה. יתר על כן, התקרית הביאה לעצירה – גם אם זמנית – של הניסויים הגרעיניים באזור פולינזיה, שנגדם מחה 'גרינפיס', ובכך האדירה את תדמיתו של הארגון ככוח שוחר טוב המסוגל לכופף את ידה של ממשלה מערבית מרכזית.⁶

'גרינפיס' הוא רק אחד מאינספור ארגונים בינלאומיים לא-ממשלתיים הפועלים כיום בכל רחבי העולם. מספרם גדל מ-6,000 בשנת 1990 ל-26,000 בשנת 1999,⁷ וכיום הוא גדול עוד הרבה יותר, ועומד ככל הנראה על כ-40,000.⁸ חלק ניכר מן ה-INGOs מתיימרים לייצג אינטרסים ציבוריים רחבים וחותרים להקמת קואליציות כלל-עולמיות המחויבות לקידום. רבים מהם מקבלים את המימון הנחוץ לפעילותם ממוסדות בינלאומיים בין-ממשלתיים, דוגמת האו"ם והבנק העולמי; מגורמים אירופיים, ובעיקר מהאיחוד וממדינות מסוימות במערב היבשת;⁹ וכן מתרומות של פרטים המזדהים עם עמדותיהם.¹⁰ שגשוגן מעורר ההשתאות של התארגנויות אלה, והלחץ המתמיד שהן מפעילות על ממשלות, על תאגידים ועל גופים בינלאומיים שונים בשמן של מטרות הומאניטריות, נטע בלב משקיפים ופעילים את הרושם כי הן מכוננות מעין "חברה אזרחית גלובלית"¹¹ – ישות סוציו-פוליטית אמורפית על-מדינתית וחובקת-כל, המסייעת, כביכול, לקידום תהליכי דמוקרטיזציה, להגנה על זכויות האדם ולהשכנת שלום באזורי סכסוך. למרבה הצער, במקרים רבים מדי, בין הדימוי ובין המציאות פעורה תהום רחבת ידיים.

אין ספק שהאקטיביזם הנמרץ של ה-INGOs תורם לביזור הכוח בזירה הבינלאומית ומצר את צעדיהן של מדינות הנוטות להתנהלות דורסנית או הגמונית. עם זאת, ראוי לזכור שבניגוד למרבית הממשלות שעמן הם מתעמתים, ארגונים אלה אינם גופים נבחרים, אינם מושתתים על עיקרון ייצוגי, אינם נושאים באחריות ציבורית ואינם נתונים לחובת דיווח כלשהי. עובדה זו מעוררת תהיות עמוקות באשר לחוקיות וללגיטימיות של פעילותם, ומעמידה בסימן שאלה את יכולתם – או את נכונותם – לציית לכללי משחק דמוקרטיים.¹²

בעבר הלא רחוק עוד טרחו ארגונים רבים לעגן את הלגיטימציה לפעילותם בטענה כי הם ממלאים שליחות מוסרית-חברתית חסרת פניות ומייצגים

אינטרסים ציבוריים רחבים. נדמה שאיש אינו מתייחס עוד ברצינות ליומרה זו – גם לא ראשי ארגונים לא-ממשלתיים מובילים, המודים שהם שחקנים פוליטיים לכל דבר. למותר לציין שארגונים רבים אינם מהססים לנקוט עמדה חד-צדדית בסכסוכים ובעימותים שונים; דא עקא שעמדה זו אינה עולה תמיד בקנה אחד עם סדר היום ההומאניטרי או עם השקפת העולם הנאורה שבה הם מתהדרים. דוגמה בולטת מספק 'אמנסטי אינטרנשיונל', שדיווחו בדבר הפרות זכויות אדם במקומות שונים ברחבי תבל מושכים תשומת לב בינלאומית רבה – בצד האשמות על הטיה פוליטית.¹³ באפריל 2010 מצא עצמו הארגון שקוע עד צוואר בשערורייה ציבורית מביכה עקב קשריו עם מועזאם בג, אקטיביסט בריטי שנכלא בעבר בגואנטנמו ונחשב לתומך מובהק של האיסלאם הרדיקלי בכלל ושל הטליבאן בפרט. כאשר העזה גיטה סהגאל, פעילה בכירה ב'אמנסטי', להסתייג משיתוף הפעולה עם בג, היא הושעתה מתפקידה. בתגובה למחאות שעורר צעד זה פרסם מזכ"ל הארגון, קלאודיו קורדון, מכתב פומבי שבו שיבח את בג והסביר כי תמיכה בג'יהאד כ"הגנה עצמית" אינה "נוגדת בהכרח את זכויות האדם".¹⁴ המקרה של 'אמנסטי אינטרנשיונל' הוא רק סימפטום לתופעה רחבה יותר. העוינות למערב, ובעיקר לישראל ולארצות-הברית, היא חיזיון נפרץ ב"חברה האזרחית הגלובלית". היא מספקת מטרה משותפת לארגוני שמאל רדיקלי ולגופים איסלאמיים קיצוניים – תכופות תחת מטריית הלגיטימציה של האו"ם ומוסדות בינלאומיים נוספים. "ועידת האו"ם נגד הגזענות ושנאת הזר" שנערכה בשנת 2001 בדרבן שבדרום אפריקה אמורה הייתה לשמש מפגן אוניברסלי של סובלנות ופלורליזם, אך הפכה – בניצוחה של קואליציית ארגונים בינלאומיים לא-ממשלתיים – לפסטיבל של שנאה ארסית לציונות ולעם היהודי. הרושם שהותירה היה כה שלילי, עד שמדינות רבות – ובהן ארצות-הברית, קנדה, אוסטרליה, איטליה, פולין, גרמניה והולנד – החרימו את הוועידה הבאה, שהתקיימה בז'נבה באפריל 2009.

אם לא די בכך, מקצת ה-INGOs אינם מסתפקים בגילוי הבנה לטרור, ומספקים אכסניה ויד מסייעת לאספסוף מיליטנטי של אנרכיסטים אשר אינם מהססים לנקוט אלימות ולזרוע חורבן.¹⁵ די להזכיר, בהקשר זה, את גילויי הוונדליזם שליוו את ההפגנות נגד כינוס ארגון הסחר העולמי בסיאטל ב-1999, או את ההתפרעויות ההמוניות סביב ועידת המדינות המתועשות (ה-G8) ביולי 2001 בגנואה, שגרמו נזקים כבדים לרכוש ואפילו אבידות בנפש. יתר על כן, להערכת משקיפים, הארגונים הבינלאומיים הלא-ממשלתיים מנוצלים על נקלה בידי רשתות טרור כנקודות חדירה נוחות אל תוך המרחב האזרחי.¹⁶ אפשר

להבין אפוא מדוע מצא לנכון מזכ"ל האו"ם לשעבר קופי ענאן – שהיה דווקא תומך נלהב של "החברה האזרחית הגלובלית" – להדגיש בנאומו שנשא בברזיל ביולי 1998 ש"לא כל תוצאותיה של הגלובליזציה הן חיוביות; לא כל השחקנים הלא-מדינתיים הם טובים".¹⁷

ובכל זאת, אפילו על רקע לא מעט תקדימים מטרידים, המשט לעזה הוא בגדר התפתחות משמעותית. אף שלכאורה היה המשט אקט של התרסה נגד מדיניותה של ישראל כלפי אוכלוסיית עזה, בפועל הוא היה הרבה יותר מזה – קריאת תיגר על עקרונות היסוד של הסדר העולמי.

הביטוי "סדר עולמי" מעורר תכופות אי-נוחות, ולא בכדי. ככלות הכל, האנושות טרם הגיעה אל המנוחה והנחלה. מיליוני בני אדם חיים במציאות של תוהו ובוהו ונתונים תחת איום מתמיד של מלחמות אזרחים, אלימות שבטית, רצח עם, מגיפות ורעב. ואולם, ממבט פנורמי, ברי כי הזירה הבינלאומית אינה שרויה באנרכיה; שורר בה סדר מרשים, גם אם לא חסין מפני כשלים. הסדר הזה, שהתגבש לאורך למעלה מ-400 שנים, במחיר דמים נורא של שתי מלחמות עולם ואינספור עימותים עקובים מדם, מבוסס בראש ובראשונה על הכרה בשוויון בין מדינות ריבוניות ועל הדרישה לכבד את שלמותן הטריטוריאלית; על ההבנה כי עליהן לפתור את הסכסוכים ביניהן בדרכי שלום; ועל תפיסת המדינה כגורם המחזיק במונופול על השימוש בכוח.¹⁸

הפרובוקציה המכוונת של פעילי המשט רמסה ברגל גסה את כללי המשחק האלה. היא נולדה מתוך שיתוף פעולה בין אקטיביסטים, הרואים עצמם כנציגיו הלגיטימיים הבלעדיים של "מצפון אנושי גלובלי", ובין ארגוני טרור, שראו ביוזמה הזדמנות פז לחיזוק מעמדם בדעת הקהל העולמית (כל זאת, ככל הנראה, בעידוד או אף בגיבוי ממשלתי). שיתוף הפעולה הזה הביא לעימות חזיתי עם מדינה ריבונית – ישראל – חרף הפצרותיה של אותה מדינה להימנע מכך ועל אף הצעותיה למצוא דרכים חלופיות להתרת התסבוכת. חמור מכל, פעילי ה-IHH על סיפון ה"מאווי מרמרה" לא רק נערכו לאפשרות של התלקחות קטלנית אלא גם כפו אותה על החיילים הישראליים, שהופתעו מן האלימות הקיצונית שהופנתה נגדם.

התוצאות העגומות של התקרית – מותם של תשעה "פעילים" ופציעתם של שלושים בני אדם, ובהם עשרה חיילים – זכו לתהודה עצומה בתקשורת העולמית. מדינות וארגונים בינלאומיים ממשלתיים ולא-ממשלתיים בעלי סדר יום אנטי-ישראלי מיהרו להציג את האירוע כדוגמה לשימוש מופרז בכוח צבאי ברוטלי נגד פעילי שלום עזי לבב, המוכנים למסור את נפשם על מזבח הסיוע

ההומאניטרי¹⁹. למרבה הצער, הדיס-אינפורמציה והמניפולציות התקשורתיות שטטשו את העובדה שהמאבק האלים בין כוח צה"ל ובין האקטיביסטים התורכים ושותפיהם שיקף גם התנגשות בלתי נמנעת בין שתי מערכות ערכים סותרות – בין הגישה הנורמטיבית המסורתית, שהנחתה את המערכת הבינלאומית לאורך תקופה ארוכה יחסית, ובין תפיסה רדיקלית המערערת על שמכותה של המדינה הריבונית.

אין להכחיש, כמובן, את תרומתם החיובית של ה-INGOs להגנה על זכויות אדם ולשיפור מצבם של נזקקים בכל רחבי העולם. הפעילות המבורכת של 'רופאים ללא גבולות' (MSF – Médecins Sans Frontières) ושל קואליציית הארגונים שעמדה מאחורי 'המאמץ העולמי לאיסור על שימוש במוקשים' (ICBL – International Campaign to Ban Landmines) אף זיכתה אותם בפרס נובל לשלום. ארגונים כאלה נחלצים לעזרת אוכלוסיות שהופקרו בידי ישויות מדינתיות; הם נכנסים לחלל שבו החוק והסדר אינם שוררים, שבו חיי האדם חשופים לאלימות שרירותית או לאיתני הטבע, ומספקים סעד הומאניטרי שאין לו תחליף.

עם זאת, דבר-מה מדאיג מאוד מתחולל כיום בקרב המרחב המדומיין המכונה "החברה האזרחית הגלובלית". חוגים אנרכיסטיים וגורמים רדיקליים מנצלים את המרחב העל-לאומי שבו פועלים ה-INGOs כדי לקעקע את יסודות הסדר העולמי. הם אינם מכירים בגבולות הנורמטיביים שאותם נאלצים גם היהירים שבעריצים לכבד; הם נכונים לגרור מדינות לעימותים אלימים, לזרוע כאוס פוליטי ולשבש את מערכת האיזונים והבלמים העדינה שעליה מושתתים היחסים הבינלאומיים. הטקטיקות האלימות המשמשות פורעי חוק אלה מאיימות לא רק להכתים את המפעל הפילנתרופי של ה-INGOs, אלא גם להפכו לכלי שרת בידי הטרור והפשיעה הבינלאומית.

אנו ניצבים בפתחו של עידן שבו יש בכוחם של שחקנים לא-מדינתיים לחולל נזק בהיקף עצום. במהלך השנה החולפת הצליח 'ויקיליקס', ארגון לא-ממשלתי ודל יחסית במשאבים, להביך את ארצות-הברית, החזקה במעצמות תבל, הודות לשימוש מחוכם שעשה באינטרנט ובתקשורת ההמונים. ואולם, פוטנציאל הנזק הטמון בחשיפה של מידע מסווג מחוויר בהשוואה לחורבן שעוללים להמיט מציתי תבערות נחושים – דוגמת האקטיביסטים שהמתינו לחיילי צה"ל על סיפון ה"מאווי מרמרה" כשהם חמושים בכלי נשק ובאלות.

הסכנה הטמונה בתופעות דוגמת המשט לעזה – פעולה חבלתית חמושה במסווה של מחווה הומאניטרית – מחייבת אפוא בחינה מחדש של מושכלות יסוד בתחום היחסים הבינלאומיים. הדוקטרינות המשפטיות ותפיסות הביטחון שהלמו את הסדר העולמי ה"ישן" תתקשינה להתמודד עם מציאות שבה הלווייתן הגדול והמסורבל של המדינה מוצא עצמו מוקף בלהקות של גופים קטנים, זריזים, ובחלקם גם תוקפניים יותר. כדי למנוע אי-יציבות העלולה להתפתח לכדי קטסטרופה, יש לגבש כללים חדשים ומוסכמים אשר ירסנו את השחקנים הלא-מדינתיים המפוקפקים הפועלים בזירה ויתוו גבולות ברורים להתנהלותם. מהלך כזה, שיתבע מאמץ דיפלומטי, משפטי ופוליטי בקנה מידה גלובלי, הוא לא רק כורח ביטחוני – הוא גם אינטרס הומאניטרי.

הראל ר' בן-ארי הוא מרצה למשפט בינלאומי פלילי ופומבי באוניברסיטת בר-אילן.

הערות

1. ב-2 ביוני 2010 נחפה מועצת זכויות האדם של האו"ם – גוף אנטי-ישראלי מובהק – להקים "ועדה עצמאית בינלאומית לבדיקת העובדות, שתחקור את הפרות הדין הבינלאומי... שנגרמו בגין ההתקפות הישראליות על משט הספינות שנשאו סיוע הומאניטרי". ראה Human Rights Council, "14/1 The Grave Attacks by Israeli Forces Against the Humanitarian Boat Convoy," UN Doc. A/HRC/RES/14/1, June 2, 2010, par. 8: קרל הדסון-פיליפס, פרקליט מטרינידד וטובגו אשר כיהן כשופט בבית הדין הפלילי הבינלאומי בשנים 2003–2007; סר דזמונד דה-סילבה, עורך דין "בעל ניסיון עשיר בדיני זכויות אדם, פשעי מלחמה, טרור, עבריינות צווארון לבן, משפטי ריגול וספורט", ששימש תובע ראשי מטעם בית הדין המיוחד בגיבוי האו"ם לסיירה לאון; ומרי שנטי דאיריאם, לשעבר חברה בוועדה למיגור האפליה נגד נשים וכיום משרתת בכוח המשימה לשוויון מגדרי של תכנית הפיתוח של האו"ם (UNDP). ראה הודעה לעיתונות, "United Nations Human Rights Council Panel to Investigate Israeli Raid on Gaza Flotilla Established," www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10230&LangID=E. ב-27 בספטמבר פרסמה הוועדה את דו"ח החקירה. שלא במפתיע קבע הדו"ח, בין היתר, כי ישראל הפגינה "ברוטליות ברמה בלתי מתקבלת על הדעת" והפרה בגסות את המשפט הבינלאומי, וכי אפשר להעמיד

לדין את המבצעים בעוון "רצח בכוונה תחילה, התעללות וגרימת סבל ופגיעה במתכוון". לדו"ח המלא ראה Human Rights Council, "Report of the International Fact-Finding Mission to Investigate Violations of International Law, Including International Humanitarian and Human Rights Law, Resulting from the Israeli Attacks on the Flotilla of Ships Carrying Humanitarian Assistance," UN Doc. A/HRC/15/21, September 27, 2010, www.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/15session/A.HRC.15.21_en.pdf. בד בבד, מזכ"ל האו"ם באן קי־מון הודיע על הקמת ועדת חקירה לבדיקת תקרית המשט. בראשות הוועדה עומד ראש ממשלת ניו זילנד לשעבר, ג'פרי פלמר, ועם חבריה נמנים, בין היתר, יוסף צ'חנובר, מנכ"ל משרד החוץ הישראלי לשעבר, והדיפלומט התורכי אוזדם סאנברק. ראה UN News Service, "Statement on the Establishment of the Panel of Inquiry on the Flotilla Incident of 31 May 2010," August 2, 2010, www.un.org/apps/news/infocus/sgspeeches/search_full.asp?statID=896. החליטה ממשלת ישראל למנות ועדה ציבורית בלתי תלויה, בראשות שופט בית המשפט העליון בדימוס, יעקב טירקל, לבדיקת "ההיבטים... הנוגעים לפעולות שנקטה מדינת ישראל למניעת הגעת כלי שיט אל חוף רצועת עזה ביום 31 במאי 2010". על הוועדה הוטל לבחון את "הנסיבות הביטחוניות להטלת הסגר הימי על רצועת עזה והתאמת הסגר הימי לכללי המשפט הבינלאומי", את "התאמת הפעולות שנקטו על ידי ישראל לאכיפת הסגר הימי ביום 31 במאי 2010 לכללי המשפט הבינלאומי" ואת "הפעולות שנקטו על ידי מארגני המשט והמשתתפים בו וזהותם". כמו כן, התבקשה הוועדה להתמודד עם השאלה "האם מנגנון הבדיקה והחקירה ביחס לתלונות ולטענות המועלות בדבר הפרות של דיני החכימה, הנוהג בישראל באופן כללי, וכפי שהוא מיושם ביחס לאירוע הנוכחי, תואם את חובותיה של מדינת ישראל בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי". לנוסח החלטת הממשלה על הקמת הוועדה ראה משרד ראש הממשלה, "מינוי ועדה ציבורית בלתי תלויה, בראשות שופט בית המשפט העליון בדימוס, יעקב טירקל, לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010", החלטת ממשלה 1796, 14 ביוני 2010, www.pmo.gov.il/PMO/Secretarial/Decisions/2010/06/des1796.htm?DisplayMode=Search. גם צה"ל, מצדו, הקים צוות מומחים בראשות האלוף במילואים גיורא איילנד לבדיקת הפעולה הצבאית נגד המשט ולהפקת לקחים מן האירוע. הממצאים והמסקנות שמצא הצוות של איילנד הוגשו לשר הביטחון ולרמטכ"ל ב-12 ביולי. ראה אנשיל פפר, "דו"ח איילנד: שורה של שגיאות קשות, בלי אחריות אישית", הארץ, 12 ביולי 2010, www.haaretz.co.il/hasite/pages/1179251.html. ב-14 ביוני הודיעה גם ממשלת תורכיה על כינון ועדה בראשות שר החוץ ושר המשפטים, כדי "לבחון את הממד המשפטי הלאומי והבינלאומי של הפשיטה [הישראלית על משט החירות בלב ים ב-31 במאי 2010] ולערוך הכנות לקראת חקירה בינלאומית". להודעה לעיתונות בנושא מטעם משרד החוץ התורכי ראה www.mfa.gov.tr/no_-134_-16-june-2010_-press-release-regarding-the-israeli-raid-against-the-freedom-flotilla.en.mfa.

2. ובתורכית: İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı.

3. ראה בעניין זה יוסי מלמן, "כבר ב-96' ידעתי שיוזמי המשט התורכי הם טרוריסטים", הארץ, 16 ביולי 2010, www.haaretz.co.il/hasite/spages/1180020.html. מלמן דן במאמרו בגילוי של "קשר עקיף אפשרי בין שתי התנועות [אל־קאעידה וחמאס], דרך התנועה התורכית IHH, שארגנה בחודש שעבר את המשט לעזה". ז'אן לואי ברוגייר, שופט־חוקר צרפתי ובר־סמכא במאבק העולמי נגד הטרור, שמונה מטעם האיחוד האירופי לעבוד בשיתוף פעולה עם משרד האוצר האמריקני כדי לבחון דרכים להילחם במימון הטרור, מגלה כי ל־IHH היו בעבר קשרים עם רשתות של אל־קאעידה, ושכבר ב-1996 הגיע למסקנה שה־IHH "הוא ארגון טרור ולא רק ארגון צדקה". ברוגייר מציין כי חקירתו "גילתה קשר טרור רחב וחובק עולם

שהגיע לבוסניה ולאפגניסטן... שמרכזו, נקודת המפגש שלו, היה באכסניה של ה-IHH התורכי". הצד האפל של ה-IHH ותמיכתו בטרור האיסלאמי נידונו גם בדו"ח שפורסם ב-2006 בידו המכון הדני ללימודים בינלאומיים, בנושא "תפקידם של ארגוני צדקה איסלאמיים בגיוס ובמימון הטרור הבינלאומי". לדו"ח המלא ראה Evan F. Kohlmann, "The Role of Islamic Charities in International Terrorist Recruitment and Financing," Danish Institute for International Studies, Working Paper no. 2006/7 (Copenhagen, 2006), www.diis.dk/graphics/Publications/WP2006/DIIS%20WP%202006-7.web.pdf.

4. ראה למשל Marjorie Mayo, *Global Citizens: Social Movements and the Challenge of Globalization* (London: Zed, 2005), pp. 13, 16, 18.

5. Marshall McLuhan, *The Gutenberg Galaxy* (Toronto: University of Toronto, 1962).

6. לתיאור מרתק של הפרשה ראה David Robie, *Eyes of Fire: The Last Voyage of the Rainbow Warrior* (Philadelphia: New Society, 1987).

7. Joseph S. Nye Jr., *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004), p. 90.

8. Union of International Associations, *Yearbook of International Organizations: Guide to Global and Civil Society Networks 2009/2010*, vol. 1B, app. 2-3 (Munich: De Gruyter Saur, 2009), pp. 2999-3003; Michael Edwards, *Civil Society* (Cambridge, Mass.: Polity, 2004), p. 23; Helmut K. Anheier, Marlies Glasius, and Mary Kaldor, "Introducing Global Civil Society," in Helmut K. Anheier, Marlies Glasius, and Mary Kaldor, eds., *Global Civil Society 2001* (Oxford: Oxford University, 2001), pp. 3-22.

9. ככלל, שוררת כיום ברית שבשתיקה בין ה-INGOs ובין המוסדות העל-לאומיים, ובעיקר האיחוד האירופי, הרואים לעצמם למטרה לקדם אינטרסים אוניברסליים והסדרים רב-צדדיים. שלא במפתיע, ארגונים בינלאומיים לא-ממשלתיים רבים מבטאים עמדות פרו-אירופיות ופועלים ממרכזים הממוקמים בבירות היבשת. ראה למשל European Commission Discussion Paper, "The Commission and Non-Governmental Organizations: Building a Stronger Partnership," January 18, 2000, http://ec.europa.eu/civil_society/ngo/docs/communication_en.pdf; Gerald M. Steinberg, *Europe's Hidden Hand: EU Funding for Political NGOs in the Arab-Israeli Conflict: Analyzing Processes and Impact* (Jerusalem: NGO Monitor, April 2008), www.ngo-monitor.org/data/images/File/NGO_Monitor_EU_Funding_Europes_Hidden_Hand.pdf.

10. Frances Pinter, "Funding of Civil Society Organizations," in Anheier, Glasius, and Kaldor, eds., *Global Civil Society*, p. 197.

11. אנהייך, גלסיוס וקלדור מציינים כי המונח "חברה אזרחית גלובלית", רווח ככל שיהיה, נתון עדיין לפירושים שונים מאוד זה מזה, וגם רוב אנשי מדע המדינה אינם מבינים בדיוק מה מובנו. משום כך, הם מסכמים, עדיין אין לראות בו "אי של משמעות" בנוף המושגי של מדעי החברה המודרניים וקביעת המדיניות. ראה אנהייך, גלסיוס וקלדור, "הקדמה לחברה אזרחית גלובלית", עמ' 3, 17, 19. חוקר מדע המדינה ג'ון קין טוען כי המונח "חברה אזרחית גלובלית" הוא חמקמק-משהו, ולכן לצורכי פרשנות תיאורית מוטב להשתמש בו כמודל אידילי, כלומר כ"קונסטרוקט מנטלי שנוצר בכוונה תחילה או כמודל קוגניטיבי" שאמור להיות "מועיל

למטרות יוריסטיקה והסבר, למתן כינויים ולהבהרה של אינספור הגורמים הפועלים במציאות חברתית מורכבת, אף שאינו נמצא בצורה 'טהורה' כזו בשום מקום בעולם החברתי". קין מוסיף ומציין כי המונח משמש פעמים רבות קטגוריה שיורית המתארת "הכל ולא כלום", תוך ניסיון להתייחס לכל אותם היבטים של החיים שאינם מנוהלים בידי המדינה. ראה John Keane, *Global Civil Society?* (Cambridge: Cambridge University, 2003), pp. 7-10 (להלן חברה אזרחית גלובלית?).

12. ראה William F. Fisher, "Doing Good? The Politics and Antipolitics of NGO Practices," *Annual Review of Anthropology* 26 (1997), pp. 439-464; Kenneth Anderson, *Global Governance: The Problematic Legitimacy Relationship between Global Civil Society and the United Nations*, American University, Washington College of Law Research Paper no. 2008-71 (Draft of October 14, 2008), p. 29, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1265839; Lisa Jordan and Peter Van Tuijl, eds., *NGO Accountability: Politics, Principles, and Innovations*. (London: EarthScan, 2006).

13. ראה למשל Yael Beck and Merav Fima, "Amnesty's Obsession with Israel," *Ynet*, February 10, 2008, www.ynet.co.il/english/articles/0,7340,L-3604542,00.html; וכן תדרוך העיתונות של הבית הלבן מ־25 במאי 2005, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2005/05/20050525-3.html#1>.

14. למכתב במלואו ראה www.human-rights-for-all.org/IMG/pdf/Claudioletter-2.pdf; Michael Weiss, "Amnesty International and the Taliban," *Wall Street Journal*, February 26, 2010.

15. ראה למשל Petr Kopecky and Cas Mudde, eds., *Uncivil Society? Contentious Politics in Post-Communist Europe* (London: Routledge, 2003); Simone Chambers and Jeffrey Kopstein, "Bad Civil Society," *Political Theory* 29:6 (2001), pp. 837-865.

16. ראה לדוגמה קין, חברה אזרחית גלובלית? עמ' 12-13, 146-147, 151-152.

17. לנאומו המלא ראה www.un.org/News/Press/docs/1998/19980714.sgm6638.html.

18. עקרונות אלה מוצגים באמנת האו"ם, ראה Charter of the United Nations, Art. 2(1), (4), (7); לחלק הרלוונטי ראה www.un.org/en/documents/charter/chapter1.shtml. גם את הכרזת העצרת הכללית משנת 1970, "Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Co-operation among States in Accordance with the Charter of the United Nations," GA Res. 2625(XXV), October 24, 1970, www.un-documents.net/a25r2625.htm.

19. ראה למשל דו"ח מועצת זכויות האדם של האו"ם (הוזכר לעיל); תגובתו הרשמית של 'אמנסטי אינטרנשיונל': "Israeli Killings of Gaza Ship Activists Must be Investigated," May 30, 2010, www.amnesty.org/en/news-and-updates/israeli-killings-gaza-ship-activists-must-be-investigated-2010-05-31; והטיעונים הדומים שהשמיעו נציגי הארגון Human Rights Watch: "Israel: Full, Impartial Investigation of Flotilla Killings Essential," May 31, 2010, www.hrw.org/en/news/2010/05/31/israel-full-impartial-investigation-flotilla-killings-essential.